

דינים הנוגע להשכמת הבוקר ותפלת שחרית - שיעור 683

I. החשיבות בדברים אלו

(א) מאה ברכות בכל יום - עיין בשו"ע (מ"ו - ג) דחייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות לפחות והטעם לפי שהיו מתים בכל יום מאה נפשות מישראל תיקן דוד ע"ז לברך מאה ברכות בכל יום (מ"ב י"ד) ועיין במנחות (מ"ג:) דמהפסוק (דברים י - י"ג) ועתה ישראל מה ... שואל מעמך אל תיקרי "מה" אלא מאה ודוד המלך חזר וחיידש תקנה זו ועיין במ"ב (י"ד) דכיום השבת חסר לו י"ג ברכות ע"כ יראה להשלימם במיני פירות ומגדים ואפשר דיוצא ע"י הדחק במה שמכוין לשמוע חזרת הש"ץ ואמירת אמן

(ב) אמירת מודה אני - עיין במ"ב (ה - ה) דטוב לומר תיכף בקומו ואין צריך נטילת ידיים אמנם היעב"ץ (נסידורו) כתב דאין לומר אלא לאחר שנטל ידיו ונשים תאמרו מוֹדָה בַּקִּמּוֹץ (הליכות שלמה 16-17)

(ג) נעג"ל וואס"ר - עיין במ"ב (ה - ז) דמיד כשיתעורר משנתו ואינו רוצה לישון עוד יטול ידיו ולא ילך ד"א בלי נטילת ידיים וצריך מאד ליזהר בזה וי"א דכולא ביתא כד' אמות דמי אבל אין לסמוך ע"ז כ"א בשעת הדחק עיין בשע"ת שזה דעת הרשב"א אבל אין לסמוך ע"ז אבל מי שקם ממשנתו בלילה ודעתו לחזור ולישון ועדיין לא עלה השחר אין קפידא ברוח הרעה (פסקי תשובות ה - 36 בשם א"א בוטשאטש)

(ד) נטילת מים ג' פעמים בסירוגין ולא רצופים וישפוך מן השמאל לימין ובמעשה רב להגר"א כתב ד' פעמים להעביר המים שנטמאו וגם יש ליזהר שהקטנים יטלו ידיהם כי נוגעים במאכל אמנם בנגיעת עכו"ם לא מקבלי טומאה (מ"ב ז - י) וגיל קטנים העיקר עד שנת שיגיעו לחינוך ויש נזהרין מיום המילה (שו"ע הרב מהז"ז 3 - 3)

(ה) נטילה אחר בית הקברות ולויה - עיין בשו"ע (ד - י"ח) די"א אף ההולך בין המתים צריך נ"י אמנם מעיקר הדין סגי בנטילה פעם אחת כל יד ובלא כלי (פסקי תשובות ז - 241) ויש מחמירים (מ"ב ז - ל"ט)

(ו) וכל אלו צריכים נ"י - היוצא מבהכ"ס ומבית המרחץ והנוטל צפרניו והחולץ מנעליו והנוגע במקום מכוסה והחופף ראשו והמשמש מטתו --- ואם לא נטל אם תלמיד חכם תלמודו משתכח ואם אינו ת"ח יוצא מדעתו

II. דברים הנוגע לתפלה

(א) זמן נץ החמה - (כ - כ"ה) עיין ברמ"א (כ"ה - ה) דשיעור הנץ החמה הוא כמו שיעור שעה אחת קודם שיעלה כל גוף השמש על הארץ (מיימוני פ"ה) ועיין במ"ב דיש גורסין עישור שעה דהיינו 6 מינוטין (ז) והגר"א כתב שצ"ל שליש עישור שעה דהיינו 2 מינוטין (ז) ועיין בבה"ל (ד"ס כמו) שהביא דעת הפמ"ג דנץ נקרא אפילו קודם שמתחלת על העולם דהיינו מעת שמתחלת השמש לצאת ממקומה אף שאינו נראה והוא 12 מינוטין אחר עלות השחר ושעה קודם שנראין על הארץ (פ) ובספר תפארת ישראל כתב דנץ החמה הוא עשרה מינוטין קודם עלות כל גוף השמש על הארץ (ו) אך הבה"ל כתב דהנץ אם הנקודה ראשונה מהחמה שמתחלת להאיר על העולם וכן דעת הירושלמי והרמב"ן ותוספות והערוך (ז) ועיין בספר ישראל והזמנים (דף ק) זמן הנץ שנקבע הזמנים שבכל הלוחות הוא נלקח מחכמי אומות העולם והוא זמן תחלת עליית גוף השמש על פני הקרקע בארץ המישור (sea level) (ח) ודעת שו"ע הרב (נסידורו) שהנץ הוא מוקדם ד' מינוטין קודם הזריחה וגם החזו"א התפלל בנץ האסטרונומי לפני שנראה השמש ועיין בספר מועדים וזמנים (ד - שכ"ח) צחלק ח צליקוטי הערות לח"ד - שכ"ח) שכתב דאומות העולם מחשבין הנץ כשהשמש באמצע זריחתה ולדיני התורה אינו כן ועיין באג"מ (ד - ו ד"ס ח"כ) שכתב שלהתפלל עם הנץ החמה כותיקין כמעט שאי אפשר לפנינו ולכן רובא דעלמא אינם משתדלין בזה כלל וכתב דאין חילוק למי שמתפלל קודם או אחר הנץ אבל למעשה מאחר שהוא חידוש גדול צ"ע

(ב) זמן קריאת שמע לכתחלה - עיין בספר מועדים וזמנים (ד - שכ"ח) כתב לדעת הרי"ף

והרמב"ם שעיקר המצוה לקרות סמוך לנץ דוקא ורק בדיעבד יוצאין אחר הנץ וכן פסק הפ"ח (נ"ח) אבל שיטת ר"ת ור"ח (יומא ל"ז:) והרז"ה ורבינו אפרים וראב"ה שזמן ק"ש אחר הנץ דוקא וותיקין קראו ק"ש אחר הנץ ועיין במשכנות יעקב (ע"ז) דהקורין ק"ש כותיקין הלוא מבטלין בזה עיקר זמן מצות ק"ש דאורייתא לכתחלה והוא היה מתלמידי תלמידיו של הגר"א ומ"מ דעתו שאין לקרוא ק"ש לפני הנץ

ג) **אמירת פרשות הקרבנות ופרשת העקידה - עיין בשו"ע (ה - ה) "דטוב" לומר ועיין במ"ב (ט"ו) דמי שיודע שנתחייב חטאת יאמר פרשת חטאת קודם (מג"א) ורובם חולקין עליו ויש אומרים מי שהוא בן תורה מוטב יותר שיעסוק בתורה (מ"ב ה - ז') ובעו"ה שאומרים פרשיות אלו בכמה קהילות דלוגים התיבות ובלא שום כוונה לכן אפשר דטוב שלא לאומרה וצ"ע ועיין בשו"ע (ה - ט) "דיש נוהגין" לומר פ' הכיור ופ' תרומת הדשן ופ' התמיד ומזבח מקטר... ורק בלשון דיש נוהגין וכשהייתי במחנה Staten Island בקיץ לא אמרו רק לעולם יהא אדם ירא שמים עד סוף הברכה אמנם הגר"ח קניבסקי אמר דהוא קרוב לחיוב (אשי ישראל ה - ה טרה ע"ו)**

ד) **הנחת טלית ותפילין באמצע פסוקי דזמרה - עיין בשו"ע (נ"ג - ג) דאין לברך על ציצית בין פסוקי דזמרה לישתבח אלא בין ישתבח ליוצר אבל מקודם לזה בפסוקי דזמרה עכ"פ בין הפרקים יניחו הטלית ויברך וכ"ש לענין תפילין דמותר לברך (מ"ב ה) אבל כמה פוסקים אינם מתירים (פסקי תשובות נ"ג - 18)**

ה) **ש"ץ שאינו הגון - עיין בשו"ע (נ"ג - ד) דצריך שיהא ריקן מעבירות ושיהיה עניו ומרוצה לעם אבל בזמנינו שכל אחד מתפלל לעצמו רק הש"ץ הוא לפיכך וקדיש וברכו וקדושה אין כל כך קפידא (מג"א כ) ולא יבוא למחלוקת עבור זה (ד"ע)**

ו) **עניית אמן באמצע ברוך שאמר - עיין במ"ב (נ"ח - ז) הביא המג"א דדוקא לענין אמן של ב"ש או של ישתבח אסור לענות אבל שאר אמנים מותר לענות כיון שלא הוזכרה ברכה זו בגמרא אבל רק קודם ברוך אתה ה' אמנם עיין באג"מ (ז - י"ג) דאין חילוק בין הוזכרה ולא הוזכרה וחיוב לאומרה ולענות אמן**

ז) **סדר הדילוג בפסד"ז כשיש לו זמן מועט - עיין במ"ב (נ"ז - ה) דאם אין לו שהות כל כך יאמר ברוך שאמר ואשרי (ונשמת בשבת) וישתבח ואם יש לו עוד זמן יאמר ההללויות ויברך דוד והודו בסדר זו ובשבת ידלג על כל הפרקים שמוסיפים בלבד נשמת ודעת השו"ע (נ"ז) דכשעת הדחק יתחיל מברכת יוצר אור כדי להתפלל עם הציבור ובסיום התפילה יאמר כל שאר ברכות השחר אמנם המשכנות יעקב כתב דברכת ב"ש וישתבח תקנה מימי התנאים ע"כ מוטב להתפלל ביחדי בלא דילוג (מ"ב נ"ז - ו) ודעת הזוהר והאר"י ז"ל דצריך בכל אופן להתפלל כסדרן וזה מדברי קבלה ודלא כהמ"ב**

ח) **אם נשים חייבות לומר פסד"ז - תלוי בענין חיוב הנשים בתפלה עיין בברכות (כ:) שנתחייבו שאף הן צריכות לבקש רחמים מהקדוש ברוך הוא אמנם הרי"ף והרמב"ם כתבו משום דאין לה זמן קבוע וחייבות מן התורה ורק בתפלה אחת ולכן פטורין משחרית ועיין בשער הציון (ט - ז) שהשו"ע הרב כתב לפטור הנשים מפסד"ז ודלא כהגרע"א ונשאר בצ"ע (שו"ת יחזה דעת ג - ג) ואבאר**

ט) **מותר לדלג פסד"ז שלא יתאחר למלאכתו דהוא ענין גזל מלאכת בעל הבית ולכן מחויב לדלג וגם בשביל מלאכת עצמו יכול לדלג ורק אם יהיה הפסד כשיאחר (אג"מ ז - ה"ז - ז)**

י) **חשב מתחלה שצריך לדלג הרבה ואח"כ קודם ישתבח רואה שיכול לומר עוד דבר מסתבר שמותר לומר מה שדלג (אג"מ ז - ט"ז) אמנם בענין ברכת ש"ע בברכות האמצעות אם טעה ודלג דעת רש"י דיצא בדיעבד והשלים הברכה ודעת הרי"ף והרמב"ם דצריך כסדרן והוי לעיכובא וצריך לחזור למקום שדילג**

יא) **לא נתכוין בקרא דפותח את ידיך שצריך לחזור לומר מפסוק פותח עד סוף המזמור וע"ע באג"מ (ז - ט"ז) שיכול לומר זה אחר המזמור שאין צריך כסדרן בדיעבד בפסד"ז**

יב) **אם לא אמר פסד"ז בשחרית כתב התפלה לדוד (ק"ח - ה) דמסתימת כל הפוסקים משמע דאינו אומר במנחה דנתקנה רק בשחרית ועיין במ"ב (רפ"ח - ג) דאין חיוב לאומרו אחר התפלה**

נפס לאלו נשאות אלו ל' אליו צר ל' אלו ב"ר יעקב ארזי ע"ה ואלו אורח האשה רחל ב"ר גרשון חנוך הסניף הכהן ע"ה ואלו נשאת חנה אלמנה בת רב יצחק ע"ה